

ASIATISK VÄLFÄRD OCH DEMOKRATI

TOMAS LARSSON

I det nyrika men allt gråhårigare Asien består välfärdsutmaningen i första hand av att undvika att hamna i de onda cirklar som markerats ut så tydligt av krisande västerländska välfärdssamhällen som USA, Storbritannien och Sverige. Men det kan för de asiatiska framgångsländerna visa sig betydligt svårare än vad man skulle kunna tro.

Det taiwanesiska parlamentet tog i juli beslut om att införa ett allmänt sjukförsäkringssystem – huvudsakligen finansierat av arbetstagare och arbetsgivare. Kritiker menar att sjukförsäkringssystemet som träder i kraft i januari 1995 kommer att starta en kostnadsökningsspiral som successivt kommer att tvinga staten att axla ett allt större ansvar för medborgarnas sjukvård.

Införandet av ett allmänt pensionssystem står högt på den politiska dagordningen. Både regering och opposition förespråkar ett självfinansierat pensionssystem som kräver minsta möjliga statliga inblandning. "Den allmänt hållna åsikten är att välfärd gör folk lata", kommenterade en taiwanesisk oppositionspolitiker till *Financial Times* (20.7.1994). "Alla är synner-

ligen rädda för att (Taiwan skall) bli som Storbritannien – ekonomin går utför och alla skyller på välfärdssystemet".

Men frågan är om de taiwanesiska politikerna i slutändan har modet att förespråka någon mera innovativ, och möjligtvis mindre populistisk, lösning på pensionsproblematiken.

Den Gamla Världen

Så tycks till exempel inte vara fallet i Hongkong. Där vill kolonialregimen under guvenör Chris Patten införa ett pensionssystem à la Den Gamla Världen: obligatoriskt, statligt administrerat och subsidierat, transfereringsorienterat och inflationsjusterat. Enligt det senaste förslaget skulle löntagare och arbetsgivare tillsammans bidra med tre procent av lönen till den allmänna pensionskassan som skulle betala 30 procent av medianinkomsten till dem som fyllt 65 år. Redan innan detta, kan tyckas blygsamma, *Old Age Pension Scheme* ens startat, förut-

---

TOMASLARSSON är Bangkokbaserad frilansjournalist och korrespondent för *The Economist Intelligence Units* nyhetsbrev *Business Asia*.

spår kritiker att det snabbt kommer att hamna i finansieringssvårigheter – vilket i sin tur innebär att staten kommer att tvingas till avgiftshöjningar för att hålla det vid liv.

Välfärdsavin

I vissa kretsar, i synnerhet inom Hongkongs näringsliv, är man rädda för att detta till synes blygsamma pensionssystem skall sätta en välfärdsavin i rörelse. De riktigt paranoida anar till och med en perfid komplott från kolonialmaktens sida att undergräva Hongkongs framtida välstånd, inför överlämnandet till moderlandet år 1997!

Det är dock mycket möjligt, för att inte säga sannolikt, att pensionssystemet visar sig populärt – och popularitet är givetvis en allt viktigare faktor i det som ett resultat av den av Mr Patten initierade politiska reformen allt mer demokratiska Hongkong.

”Det är just därför som denna plan väcker de farhågor som affärsmän och andra hyser inför obegränsad demokrati”, kommenterade *Asian Wall Street Journal* i en ledare (14.7.1994). ”De hyser större tillit till Kinas tjänstemän som inte tolererar yttrandefrihet än till folk som kan säga (och göra) vad som helst för en röst”.

Degenererade system

I de öppna asiatiska länder där de politiska eliterna i grunden hyser samma demokratiska ideal som är förhärskande i västvärlden – som Taiwan och Hongkong – står motståndarna till välfärdsstat-

ens expansion inför en tuff match. Välfärdsstatsskeptikerna finner dock meningsfränder i de mera auktoritärt styrda asiatiska framgångsländerna, där politikererna är i full färd med att mobilisera ett försvar mot de välfärdssjukor man sett födas ur vad man uppfattar som västvärldens degenererade demokratiska och sociala system.

Det handlar dock inte om något i klassiska liberala ideal grundat motstånd mot välfärdsstatens sociala och ekonomiska ingenjörer. Tvärtom.

Striktare censur

Avskaffa allmän och lika rösträtt! Tvinga barn att ta ansvar för sina gamla föräldrar! Inför striktare censur! Ja, så lyder marningarna från de sydöasiatiska härskare som nu söker finna den väg som leder till ekonomiskt välstånd, men inte till fullfjädrad demokrati och inte till välfärdssamhället.

Singapores landsfader och förre premiärminister, Lee Kuan Yew, menar till exempel att demokrati och demografi har en tendens att konspirera mot bättre ekonomiskt vetande. Det är den demokratiska kärnprincipen om allmän och lika rösträtt – *one man, one vote* – i kombination med ett allt gråhårigare samhälle som är problemet. Därför har han lagt fram ett radikalt förslag som går ut på att ge familjefäder mellan 40–60 år två röster per person, för att undvika att oansvariga väljare ställer till fest kring den singaporeanska statens utomordentligt rika köttgrytor!

En man, två röster

"Jag är inte intellektuellt övertygad om att en man, en röst är bäst," sade Lee Kuan Yew i en intervju i *Foreign Affairs* (mars/april 1994, se även annan plats i SvT).

Därmed hoppas Lee Kuan Yew skapa en motvikt till den demografiska förskjutningen i väljarkåren som stadsstaten kommer att genomgå under de närmaste årtiondena. År 2025 kommer 50 procent av befolkningen vara över 42. Singapore har då en befolkningsprofil liknande Storbritanniens eller Frankrikes.

2025 kan tyckas avlägset. Men Singapores ledare har blivit djupt skakade vid anblicken av 1990-talets västvärld, och vad man där uppfattar som välfärdsstaternas moraliska kollaps och familjestrukturernas förfall.

Singapores nuvarande pensionssystem – etablerat av den brittiska kolonialregeringen 1955 – har uppfattats som något av ett föredöme, och ter sig ur svenskt perspektiv extra intressant i ljuset av debatten om medborgarkonton.

Trygghetsfond

De singaporeanska löntagarna ser varje månad en viss andel (40 procent idag) av sin lön betalas in till deras individuella konton i en obligatorisk, statlig, administrerad trygghetsfond (*Central Provident Fund*). Grundtanken med fonden var att pengarna skulle stanna där tills löntagaren pensionerades, men det är sedan länge möjligt för singaporeanerna att använda CPF-sparpengarna till att köpa bostäder

och (mera nyligen) för att investera i vissa blue chip-aktier på Singaporebörsen. Löntagarna har traditionellt haft rätt att ta ut hela sin inestående sparsumma den dag de pensioneras, men denna rättighet vill staten nu kringskära – pensionärerna skall i framtiden få sitt sparkapital utportionerat i små, månatliga utbetalningar.*

Social uppluckring

Men CPF tycks ändå inte vara tillräckligt för att trygga de singaporeanska medborgarnas ålderdom. I de traditionella samhällena i Asien var det – liksom en gång i Europa – en självklarhet att barnen skulle finansiera föräldrarnas ålderdom. Denna etablerade tradition håller nu på att undergrävas av den sociala uppluckring som följer i den snabba industrialiseringens och urbaniseringens spår.

En åtgärd som Singaporeregeringen vidtagit för att möta denna utmaning är att ge finansiella incitament – i form av ett bidrag på 30.000 singaporedollar – till vuxna barn som köper bostadslägenheter nära sin föräldrabostad. Detta är en morot ämnad att stärka familjens roll som ålderdomstrygghetens garant. Men man använder sig även av käppar. Enligt ett lagförslag skulle ett barn som underlåter att ta hand om sina till ålderns höst komna föräldrar kunna straffas med maximalt ett år i fängelse och böter. Lagen skulle också ge föräldrar möjlighet att gå till domstol för att kräva underhåll från sina barn.

Behövandens underhåll

"Om det är en sak vi inte vill ha, så är det en välfärdsstat", förklarade Walter Woon, parlamentsledamoten som presenterade lagförslaget. "Men om vi inte har något sätt att se till att de som är behövande får underhåll från sina barn, kommer antingen staten att försörja dem eller så svälter de."

"Du har ett ansvar för dina föräldrar. Detta hör till alla civiliserade samhällen, även om vissa har glömt det. Det finns ingen anledning till att lagens brett inte skulle stötta upp detta", förklarade Walter Woon till *Asiaweek* (1.6.1994).

"Vårt medlidande", sade Lee Kuan Yews efterträdare på premiärministerposten, Goh Chok Tong, i sitt nationaldagstal i augusti, "får aldrig bryta ner den sporre som får folk att arbeta och betala för sig själva." Och för sina föräldrar kan man tillägga.

Men paradoxalt nog leder Goh Chok Tong – som reflexmässigt reagerar så häftigt mot tendensen i Väst att staten tar över ansvaret för medborgarnas väl och ve – en oerhört paternalistisk regim som finner sin ideologiska kraft ur en ådra av reformerad socialdemokrati.

Inga rättigheter

Den avgörande skillnaden är att det singaporeanska välfärdssystemet inte innehåller några mekanismer för att föra över pengar från en medborgare till en annan. Istället kombineras paternalismen med ett starkt individuellt ansvar. Detta gör systemet till ett idealiskt kontroll-

medel. Medborgarna har alla skyldigheter, men få eller inga rättigheter att kräva vare sig det ena eller det andra.

Singapores ledare ber dock inte om ursäkt för sina faderligt hårda nypor. "Liberalerna i väst, utländska media och mänskliga rättighetsgrupper vill att Singapore skall bli som deras samhällen, och vissa singaporeaner dansar aningslöst till deras pipa. Vi måste tänka för oss själva och besluta vad som är bra för Singapore, vad som gör Singapore stabilt och framgångsrikt. Framförallt måste vi hålla oss borta från politiken som bringat en farsot av sociala och ekonomiska problem till USA och Storbritannien," förklarade Goh Chok Tong.

Ett medel som används i Singapores strävan att immunisera medborgarskapet mot farliga idéer från väst är statlig styrning av all information – med resultat att subversiva tidskrifter som *The Economist* utsätts för cirkulationsförbud, och att det råder totalförbud mot privat satellit-antenninnehav i Singapore.

Kluven inställning

Ironiskt nog hyllar Singapores ledare samtidigt det globala informations-samhället och Goh Chok Tong har ambitionen att förvandla stadsstaten till kärnan i det framväxande asiatiska informationsnätverket. Man inser de ekonomiska fördelarna Singapore har att vinna på att aktivt delta i informationsrevolutionen, men kan inte acceptera dess potentiella politiska och sociala konsekvenser.

Också Malaysia har slagit in på den väg som Singapores mörkermän banat. Där ämnar man ta i med hårdhandskarna mot den populära ungdomskulturen sedan de malaysiska myndigheterna presenterat en rapport om ett socialt problem som på senare år gett upphov till moralisk panik i den muslimska nationen – alla ungdomar som bara "hänger" i landets nybyggda köpcentra. En undersökning av 6.110 sådana unga odågor (12–25 år) påvisade en stark korrelation till "avikande" beteenden – 71 procent röker, 40 procent tittar på porrfilm, 28 procent spelar hasard, 25 procent dricker alkohol, 18 procent roar sig med sex före äktenskapet, 16 procent snattar och 14 procent är drogmisbrukare. De spenderar i genomsnitt 16.3 timmar per vecka görandes "ingenting" på allmän plats.

Snabbfotat industrisamhälle

För att komma tillrätta med problemet rekommenderar rapporten skärpt och utvidgad censur för att skydda Malaysias ungdom mot västerlandets många degenererade kulturuttryck – rapmusik, teveprogram som idealiserar ensamma unga mödrar och porträtterar sambopar som hjältar, och så vidare. Det är inte bara snusk och våldsnusk som censureras i Malaysia (och Singapore) – utan också främmande och farliga värderingar.

Grundproblemet – om man nu väljer att se det så – är det ingen som vill göra något åt: den snabba ekonomiska tillväxt som förvandlar den hopplöst sömninga gamla plantageekonomin Malaysia till ett snabbfotat, modernt industri- och konsumtionssamhälle likt andra fortsätter ohejdat, med det oundvikliga resultatet att alltfler shoppingcenter byggs, och att alltfler malaysier får råd att spendera delar av sin fria tid där.

Skyr konsekvenserna

Ja, de neoauktoritära sydöasiatiska ledarna är paradoxens fångar: å ena sidan hyllar man det teknologiska framsteget och den ekonomiska utvecklingen, å andra sidan skyr man dess politiska och sociala konsekvenser.

Man vill livnära sig på fast food utan att drabbas av fetma.

I den slutgiltiga analysen ter det sig därför osannolikt att de neoauktoritära asiatiska regimerna i längden kommer att orka hålla ut i deras "rear-guard action" mot välståndets och demokratins inneboende politiska och sociala logik.

Fotnot:

* För en mera utförlig beskrivning och analys av CPF-systemet, se gärna Tomas Larsson, "Singapore – en ny välfärdsmodell?" (Timbro Rapport, Nr 9 1994).